

ideological adepts are characterized. Functional limits of cognitive process which help religion and ideology integrate into the structure of personality are discovered here. They include the tendency of teleological mistakes, basic human necessities, congenital clichés of perception, mind dualism, theory of another's mind, abstractive thinking. The article presents what destructive changes religion or ideology inflicts. The most likely reason of changing of a favor into a fanaticism is a cognitive health distortion. The article also proposes the neuropsychological resource to protect ourselves from religious and ideological violence: cultivation of cognitive features and mental culture, ability to overcome the fear of otherness and familiarization with the principles of critical rationalism, asses to the information about the different philosophical concepts, giving the freedom of choice. Further direction of researches and creating the new rules of social behavior which should be based on the congenital morality and neuropsychological species of each person is defined.

Key words: religion, fanaticism, neuropsychology, personality, frontal brain areas, functional limits of cognitive processes.

Отримано: 6.10.2015 р.

УДК 159.964.3

В.В. Турбан

СІМЕЙНИЙ КОНФЛІКТ ЯК ПРЕДМЕТ ДОСЛІДЖЕННЯ У ПРАКТИЧНІЙ ПСИХОЛОГІЇ

В.В. Турбан. *Сімейний конфлікт як предмет дослідження у практичній психології.* У статті описано психологічну природу сімейного конфлікту. Виокремлено типи конфліктів, способи їх попередження та подолання. Сімейний конфлікт розглядається як психологічний феномен, який впливає на соціальну, психологічну й фізичну сторони розвитку всіх членів сім'ї. Сімейні конфлікти розглядаються, як протиборство між членами сім'ї на основі зіткнення протилежно спрямованих мотивів і поглядів. Сімейні стосунки формуються здебільшого на основі досвіду батьківської сім'ї кожного з подружжя, і надзвичайно рідко – на основі зрілих уявлень і реалістичних побажань кожного з партнерів. Чим точніше визначені істотні елементи конфлікту, тим легше знайти засоби для ефективного його подолання. Послідовна, продумана поведінка, частіше за все, спрямована на подолання конфлікту загалом. Також, окремо виділяється мозаїчний конфлікт і форми його подолання.

Ключові слова: конфлікт, сімейний конфлікт, типи конфліктів, класифікація конфліктів, попередження конфліктів, подолання конфліктів, мозаїчність конфлікту.

В.В. Турбан. *Семейный конфликт как предмет исследования в практической психологии.* В статье описано психологическую природу семейного конфликта. Выделены типы семейных конфликтов, способы их предупреждения и преодоления. Семейный конфликт рассматривается как психологический феномен, который влияет на социальную, психологическую и физическую стороны развития всех членов семьи. Семейные конфликты рас-

смагруваецца, як протывоборство между членами семьи на основе столкновения противоположно направленных мотивов и взглядов. Семейные отношения формируются в большинстве случаев на основе опыта родительской семьи каждого из супругов и чрезвычайно редко на основе зрелых представлений и реалистичных пожеланий каждого из партнеров. Это становится поводом для большинства семейных конфликтов. Чем точнее определение существенных элементов конфликта, тем легче найти средства для эффективного его преодоления. Последовательное, продуманное поведение, чаще всего, направлено на преодоление конфликта в целом. Также, отдельно выделяется мозаичный конфликт и формы его преодоления.

Ключевые слова: *конфликт, семейный конфликт, типы конфликтов, классификация конфликтов, предупреждения конфликтов, преодоления конфликтов, мозаичность конфликта.*

Постановка проблеми. Унікальність сімейних відносин зумовлює не тільки специфіку виникнення і перебігу конфліктів у сім'ї, а й особливим чином відбивається на соціальному та психічному здоров'ї всіх її членів. Сімейні конфлікти – це протиборство між членами сім'ї на основі зіткнення протилежно спрямованих мотивів і поглядів.

Сімейні стосунки засновані на зобов'язаннях один перед одним, перед собою і перед суспільством. Кожен із подружжя може розуміти свої зобов'язання або зобов'язання партнера по-різному, ігнорувати їх, примушувати іншого партнера до виконання і так далі. Часто шлюб стає майданчиком для маніпулювання один одним і підміни загальних цілей на особисті. Сімейні стосунки формуються здебільшого на основі досвіду батьківської сім'ї кожного з подружжя (який інколи дуже важко об'єднати в єдине розуміння), і надзвичайно рідко – на основі зрілих уявлень і реалістичних побажань кожного з партнерів. Це стає приводом для сімейних конфліктів.

Конфлікти бувають відкриті або приховані. Відкриті конфлікти приймають форму сварки, скандалу, бійки і т. д. Приховані ж конфлікти не мають яскравого зовнішнього прояву, це внутрішнє невдоволення, але їхній вплив на подружні відношення не менш відчутніший, ніж відкритих. Психологічні особливості конфліктів у сім'ї виражається в тому, що психічний стан подружжя може перейти в стрес, тож може спотворювати психіку людини. Загострюються негативні переживання у духовному світі людини, може настати стан спустошеності, тощо.

Конфлікт, частіше за все, викликається якоюсь складною для подружжя проблемою. Конфлікти є специфічними для різних стадій розвитку сім'ї. Найбільш істотна роль конфлікту в період формування сім'ї, коли люди тільки починають пристосовуватися один до одного. Саме на цьому етапі важливо визначити способи та шляхи вирішення конфліктних ситуацій. На першому етапі розвитку сім'ї, коли закладається система цінностей і формується сімейна мікрокультура, важливу роль відіграє функція

дозвілля. З народженням дитини з'являються нові проблеми, що потребують вирішення, особливе значення набувають господарсько-побутова і виховна функції. На етапі дорослішання дітей, виходу подружжя на пенсію відносини в родині теж змінюються, і конфлікти мають інший ґрунт.

Конфлікти можуть бути легковирішуваними і важковирішуваними. Якими б сімейні конфлікти не були, завдання практичної психології - допомогти людині в такій складній, проблемній ситуації.

Мета статті: показати сімейний конфлікт предметом дослідження у практичній психології.

Виклад результатів теоретичного дослідження. Конфлікт у психології, зазвичай, тлумачиться як зіткнення двох чи більше сильних мотивів, які не можуть бути задоволені водночас. Зокрема, К. Левін означає конфлікт як ситуацію, в якій на суб'єкта одночасно впливають протилежно спрямовані сили приблизно однакової величини, тобто розглядає конфлікт як амбівалентність. В.О. Гречанова саме наступним чином, як рівновагу протилежно спрямованих інтенцій, тлумачить один із видів невизначеності – абсолютну невизначеність. Відтак, конфлікт за К. Левіним, є лише частковим випадком дискурсу невизначеності, виходячи з означення В.О. Гречанової [3]. А втім, звісно, існують і інші підходи до розгляду цієї взаємодії. Наприклад, Д.Е. Берлайн розглядає невизначеність і конфлікт як тотожні феномени [8, с. 194].

Три основні випадки конфліктних ситуацій розрізняв К. Левін. Пізніше К. Ховленд і Р. Сірс додали ще один випадок. Зокрема: 1) конфлікт "устремління – устремління": два об'єкта чи цілі, причому обидва володіють позитивною і приблизно рівною валентністю; при цьому, однак, не можна володіти та прагнути до обох, а необхідно зробити вибір між двома можливостями; 2) конфлікт "уникання – уникання": ситуація, коли доводиться вибирати між двома приблизно рівними шкодами; 3) конфлікт "устремління – уникання": одне і те ж одночасно притягує і відштовхує; 4) конфлікт "подвійного устремління – уникання" (конфлікт подвійної амбівалентності): вибір між двома варіантами, кожен з яких має, як позитивні, так і негативні сторони [5].

Інший дослідник Н. Міллер висунув шість гіпотез пояснення конфлікту: 1) тенденція устремління тим сильніша, чим більша відстань до цілі (градієнт устремління); 2) тенденція уникання тим сильніша, чим ближча відстань до небезпечного стимулу (градієнт уникання); 3) градієнт уникання зростає швидше, ніж градієнт устремління; 4) у разі конфлікту між двома несумісними реакціями перемагає більш сильний; 5) висота градієнта устремління чи уникання залежить від сили потягу, на якому ґрунтується і той, і другий; 6) сила тенденції підкріплення реагування зростає разом з кількістю підкріплень, допоки не досягатиме максимального плато наuczіння [7, с. 146-148].

Градація К. Левіна, К. Ховленда, Р. Сірса, та своєрідне пояснення до неї Н. Міллера, є спробою раціонального тлумачення афективності конфліктної ситуації. Запропонована теорія має значну прогностичну цінність, оскільки розкриває найвірогідніший поведінковий механізм. Але будь-який вибір (хоч він і прогнозований) усе ж найчастіше зумовлює наступне дисонансне розчарування у ньому. Оскільки сам вибір своїм нехтуванням інших актуальних устремлінь закономірно призводить до наступного конфлікту.

Три головні парадигми тлумачення конфліктної ситуації виокремлює Ф.Є. Василюк, це: 1) як одночасна актуалізація двох чи більше мотивів; 2) конфлікт як наслідок існування альтернативних можливостей реагування; 3) як зіткнення цілей, ідей, бажань, словом – когнітивних феноменів свідомості. Попри виділену вище градацію конфліктних ситуацій, більш цікавою для нас є позиція Ф.Є. Василюка про можливу єдність цих трьох парадигм – "...ці три парадигми розгляду конфлікту зливаються в окремих авторів у компромісні "синтагмічні" конструкції, і якщо конкретні втілення можливих поєднань найчастіше виявляються еклектичними, то сама ідея подібного синтезу виглядає дуже перспективною: і справді, адже за трьома названими парадигмами легко вгадуються три фундаментальні для розвитку сучасної психології категорії – мотив, діяльність і образ, які в ідеалі мають органічно зливатись у кожній конкретній теоретичній конструкції" [2, с. 168].

На нашу думку, Ф.Є. Василюк припускається незначної методологічної помилки, ототожнюючи поняття компроміс та синтагма. Синтагма (від грецького – "разом вибудоване") справді є протилежністю поняття парадигма (від грецького – "приклад, зразок"), але ототожнення компромісу та синтагми недоцільне. Адже компроміс передбачає часткове поєднання суперечливих мотивів, а синтагма – повне розгорнуте виявлення елементів без їхнього протистояння. Але попри згадані незначні неточності, ключова авторська позиція – багатоаспектний, багатогранний підхід до тлумачення конфлікту, на нашу думку, є слухним і, вочевидь, засвідчує актуальність даної позиції. Та все ж простого об'єднання методологічних підходів (при цьому отриманий підхід можна навіть назвати комплексним чи інтегральним) не досить. Позаяк процес інтеграції підходів вимагатиме узгодження засадових принципів. Але ми можемо припустити, що процес узгодження вихідних засад матиме мало шансів на успіх, оскільки засади будь-якої парадигми є вузько визначеними і сама парадигма заздалегідь розкриває певний бік досліджуваного явища; а саме – заздалегідь визначеного аспекту явища. Механічне поєднання парадигм вестиме до руйнації визначених засад, відтак до руйнації усієї парадигмової надбудови. З огляду на це, ми можемо думати, що таке болісне поєднання методологічно неперспективне.

На думку Н. Смелсера, конфлікт є способом виходу із невизначених умов діяльності: конфлікт – визначений, хоч і неуспішний, вихід із невизначеної ситуації. Саме невизначеність, на думку Н. Смелсера, призводить до неконтрольованих афективних дій: відчуття невизначеності шляхом афективності діяльності перетворюється на визначеність. Симптоматично – невтішна визначеність може бути прийнятнішою для людини, зручнішою для людини, аніж невизначеність. Саме це констатоване Н. Смелсером явище і може бути підтвердженням нашої тези про визначеність культури, діяльності та мовлення і неадаптованості людини до сприйняття, рефлексії невизначеності; нагадаємо, що зіткнення з невизначеністю призводить найчастіше до її рефлексії у визначених, амбівалентних категоріях, що, в свою чергу, має наслідком перманентний мотиваційний дисонанс. Зокрема, Н. Смелсер пише: "В ситуації невизначеності людина знаходиться у стані збудження тому, що вона не знає, чого вона повинна боятися; а коли вона переходить в істеричний стан, вона принаймні думає, що вона знає, де джерело небезпеки" [6, с. 85]. Відомий російський конфліктолог А.Г. Здравомислов розглядає саме визначений, однозначний, найчастіше у формі вибору, підхід до вирішення конфліктної ситуації як детермінанту наступних конфліктів: узвичаєний спосіб вирішення конфліктів – причина конфліктів. "Багатогранність "знятого" вирішеного за певних умов конфлікту" в новій ситуації зумовлює "продовження існування попереднього конфлікту, але вже в іншій формі" [4, с. 308].

Наразі можна відзначити дві концепції мозаїчного поєднання. Розглянемо кожну із них. Одна з концепцій належить А. Молю. Він підкреслює, що явище мозаїчності органічно властиве сучасності. І характеризується наявністю, багатоманіття окремих не пов'язаних, незалежних одне від одного "шматочків", між якими встановлюються випадкові зв'язки. Але ці зіткнення не ведуть до появи жорстких, впорядкованих конструкцій, а скоріше, навпаки, нагадують хаотичні нашарування. Як зазначає А. Моль, все "складається із розрізнених обривків, пов'язаних простими, суто випадковими відносинами... Ці "обривки" не утворюють структури, вони володіють силою зчіплювання, яка не гірше старих логічних зв'язків надає екрану знань певної щільності, компактності" [5, с. 37-38].

Інша концепція належить Н.Т. Абрамовій. Суть її концепції зводиться до виведення дієвості, доцільності як системотворчості (що покликана створити узгоджений мозаїчний образ). Цей стрижневий елемент розглядається Н.Т. Абрамовою як сторонній, зовнішній щодо поєднуваних систем. Теза про "зовнішність" узгоджувального елемента запозичена автором з концепції датського фізика Н. Бора та теорії ергономіки [1, с. 102-112].

Як один із прикладів мозаїчного поєднання ми можемо навести феномен мозаїчного сімейного конфлікту. Він характеризується амбіва-

лентним ставленням до партнера. Водночас людина може ставитись до іншої людини з повагою та злістю, з любов'ю та ненавистю, з ніжністю та роздратуванням, тощо. Це дуже складний конфлікт, оскільки він у своїй багатоманітності до деякої міри є невизначеним. Така мозаїчність може переноситися і на стосунки між подружжям. Сплав цієї спільності й розрізненості – створює всю непросту мозаїку подружніх відносин. З одного боку, особистості потрібно, щоб у нього було якомога більше спільних інтересів з близькою людиною, щоб у них "римувалося" якомога більше сторін душі. З другого, чим більш розвинутою є людина, тим своєрідніше її смаки, уподобання, звички, погляди. Сама психологія людини-індивідуальності унеможливорює, щоб у людей збігалися всі інтереси або хоча б основні сторони характеру. Між полюсами цієї суперечності і балансує у кожній парі сплав схожості й несхожості.

Сім'я прагне до певності соціальних установок і орієнтацій. Це може набуватися шляхом ігнорування неприйнятних цінностей і соціальних вимог. Зіткнення вербальних (наприклад) систем може породжувати також конфлікт. Відбувається не поєднання, а боротьба за домінуючість, кожен з партнерів намагається витіснити іншого, домагається пріоритетності, визначальності. Це ускладнює процес розвитку, самопізнання, формування особистості, породжує психологічну роздвоєність. Неможливість створення адекватного образу себе в сім'ї, обертається внутрішньою агресивністю. Втечею від якої стає агресивність соціальна по відношенню до неприйнятих цінностей, мови, культури. Але витіснена деструктивність повертається впливом соціально-психологічної атмосфери: трансцендентне знову стає іманентним.

На відміну від конфлікту, іншим способом пристосування до культурної дихотомності є психологічна невизначеність. Культури мають прийматися цілісно, що досягається не тільки і не стільки шляхом пошуку прийняттого, подібного, так званих "точок стикування", що, звісно, передбачає й існування "точок віддалених", які в умовах найменшого конфлікту перетворюються із знехтуваних у визначальні. Явища, у даному випадку мови, культури, приймаються не подрібненими залежно від суб'єктивних вподобань, а як неподільні, самоціннісні, самодостатні, визначені системи. Поєднання відбувається у мозаїчній формі. Саме мозаїчне, несуперечливе поєднання є одним із основних критеріїв сімейної толерантності.

Тож, перейдемо до психологічної природи конфлікту. Конфлікти можна розділити на два типи в залежності від їхнього розв'язання. Конструктивний (або творчий) – являє собою певне терпіння у відносинах один до одного, витримку і відмову від образ, приниження; пошуку причин виникнення конфлікту; взаємна готовність до ведення діалогу, старання змінити сформовані відносини. І як підсумок: налагоджуються доброзичливі відносини між подружжям, спілкування стає більш конструктивним.

Деструктивний (або руйнівний) – являє собою образи, приниження: прагнення "насолити", більше провчити, звалити провину на іншого. І як підсумок: зникає взаємна повага, спілкування один з одним перетворюється в обов'язок, часто неприємний.

Попередження і вирішення сімейних конфліктів слід розглядати як основні види діяльності з управління такими конфліктами. Часто при вирішенні сімейних конфліктів користуються послугами посередника. Попередження сімейних конфліктів залежить від усіх членів сім'ї і, перш за все від подружжя. При цьому слід мати на увазі, що деякі дрібні сімейні сварки можуть мати позитивну спрямованість, допомагаючи прийти до згоди щодо спірних питань і запобігти більш великий конфлікт. Але в більшості випадків сімейних конфліктів допускати не слід. Основні шляхи попередження сімейних конфліктів залежать від потенційних суб'єктів конфліктної взаємодії (подружжя, батьки, діти, родичі, тощо.).

Найзагальніші шляхи попередження сімейних конфліктів, що випливають із соціально-психологічних закономірностей розвитку сім'ї є:

- формування психолого-педагогічної культури, знань основ сімейних відносин (передусім це стосується подружжя);
- виховання дітей з урахуванням їх індивідуально-психологічних і вікових особливостей, а також емоційних станів;
- організація сім'ї на повноправних засадах, формування сімейних традицій, розвиток взаємодопомоги, взаємної відповідальності, довіри і поваги;
- формування культури спілкування.

Важливу роль у конструктивному вирішенні конфлікту відіграє адекватність його відображення. Часто в ситуації конфлікту суб'єктивно сприймаються власні дії, наміри і позиції, так само як і вчинки опонента. До типових помилок сприймання відносяться:

Категоричність – бачення відносин з чоловіком (дружиною) в "чорно-білих тонах". Якщо в якомусь аспекті шлюбу визначається проблема – людина схильна вважати, що шлюб приречений. І навпаки, якщо в якій-небудь сфері відносин є прогрес, то людина абсолютно спокійна за шлюб в цілому.

Песимізм – людина помічає, і надає значення тільки негативним моментам й ігнорує позитивні сторони подружнього життя. Прогнози на спільне майбутнє стають досить похмурі.

Суб'єктивізм – людина ігнорує очевидне, оперуючи "власними" фактами. Вона зникає використовувати свої почуття, як докази чого-небудь.

Легковажність – людина впевнена, що проблеми не існує або що окремі факти не мають для шлюбу ніякого значення.

Ідеалізм – у людини романтичний погляд на життя. Очікування щодо себе, партнера і шлюбу в цілому, не реалістичні.

Нереальні вимоги – людина вимагає від чоловіка (жінки) бути таким, яким хоче бачити її партнер.

Орієнтація на комфорт – ставлення до шлюбу, як до інструменту задоволення тільки своїх потреб і підвищення рівня тільки свого комфорту.

Застрявання – концентрація на одному, частіше негативному випадку, транслюючи цю подію і надалі в подальше спільне життя.

Фаталізм – людина відмовляється що-небудь міняти в своєму шлюбі не тому, що все влаштовує, а тому, що "нічого змінити неможливо". Принцип "що буде – те й буде".

Консерватизм – шлюб розглядається, як стереотип відносин. Зовнішні впливи викликають тільки тривогу. Думки про те, що потрібно щось змінювати – страх.

Жертовність – шлюб розглядається з позиції жертви і необхідності постійно чимось жертвувати: для збереження шлюбу, заради когось або чогось. Класичний приклад: заради дітей. Основна помилка полягає в тому, що діти, переймаючи такий спосіб взаємин, реалізують його у своїх сім'ях, прирікаючи себе на ту ж таки роль "жертви" (принцип негативного програмування).

У будь-якому конфлікті обидва партнери відчувають так звані змішані почуття. З одного боку, кожен відчуває неприязнь, злість або ненависть до іншого, бажання, щоб "супротивник" відмовився від своєї позиції, з другого – у опонентів є більш доброзичливі почуття, породжені всією сукупністю попередніх відносин, а також прагнення до взаєморозуміння і злагоди.

Знаючи про це, в ситуації конфлікту необхідно уважно проаналізувати свої відчуття в конкретних випадках. Це основна умова конструктивного вирішення конфлікту. Тому часом має сенс на самому початку конфлікту піти на ризик і як можна повніше, нехай навіть у різкій формі, висловити один одному те, що відчуваєш. У цей момент безглуздо намагатися щось вирішувати, головне – не образити і не принизити партнера.

Взаємне вираження почуттів може допомогти в створенні умов для використання комунікації з метою конструктивного обміну думками. Також слід уникати загроз, брехні, спроб маніпуляції партнером, бо ці дії продиктовані прагненням узяти верх над "супротивником", а не домогтися обопільної згоди. Конфлікт вирішується успішніше, якщо обидві сторони зацікавлені в досягненні деякого загального результату, який спонукає до співпраці.

Висновки. Конфлікти – невичерпний об'єкт пізнання, про який не можливо дізнатися абсолютно все. Тому предметом конфліктології є ті закономірності, сторони, характеристики конфліктів, які в змозі дослідити наука на даному етапі свого розвитку. Предмет може змінюватися в результаті свого власного розвитку; крім того, його кордони можуть уточнюватися у зв'язку з більш глибоким проникненням науки в суть дослід-

жуваних явищ. Об'єкти конфліктології – соціальні або внутрішньоособистісні – в осяжному майбутньому навряд чи зазнають істотних змін.

Сімейний конфлікт нами був розглянутий як психологічний феномен, який впливає на соціальну, психологічну й фізичну сторони розвитку всіх членів сім'ї. Сімейні конфлікти – це протиставлення між членами сім'ї на основі зіткнення протилежно спрямованих мотивів і поглядів. Сімейні стосунки формуються в більшості випадків на основі досвіду досвіди, винесеного з батьківської сім'ї кожного з подружжя, і надзвичайно рідко – на основі зрілих уявлень і реалістичних побажань кожного з партнерів. Це стає приводом для більшості сімейних конфліктів. Чим точніше визначені істотні елементи конфлікту, тим легше знайти засоби для ефективного його подолання. Послідовна, продумана поведінка, частіше за все, спрямована на подолання конфлікту загалом.

Також нами був виокремлений мозаїчний конфлікт і форми його подолання. Оптимістична оцінка ситуації мозаїчного конфлікту ґрунтується на її власних позитивних компонентах і на оптимістичній спрямованості поведінки людини. Саме тому, при виникненні ситуації мозаїчного конфлікту, при різкому повороті подій, дуже важко передбачити результат, оскільки він стає невизначеним. Результат такого конфлікту багато в чому залежить від співвідношення негативної і позитивної оцінок ситуації, від напрямку розгортання даного відношення.

Конфлікти існували й існуватимуть, вони невід'ємна частина людських відносин. Виникають вони через відмінності між людьми, через те, що вчинки, уявлення, почуття у кожного з нас не одні і ті самі, й часом переходять у зіткнення один з одним, так має і бути.

Перспективи подальших досліджень полягають у визначенні загальних чинників особистісного самоздійснення в сім'ї за допомогою конструктивних конфліктів і розробці системи психологічних заходів, спрямованих на психологічну підтримку в ситуаціях сімейних конфліктів.

Список використаних джерел

1. Абрамова Н.Т. Мозаичный объект: поиски оснований единства / Вопр. философии. – № 2. – 1986. – С. 102-112.

2. Василюк Ф.Е. Психология переживания / анализ преодоления критических ситуаций. – М.: Изд-во МГУ, 1984.

3. Гречанова В.А. Неопределенность и протеворечивость в концепции детерминизма. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1990. – 132 с.

4. Здравомыслов А.Г. Социология конфликта: Россия на путях преодоления кризиса: Учеб.пособие для студентов высших учебных заведений. – 2-е изд., дополненное. – М.: Аспект Пресс, 1995. – 317 с.

5. Моль А. Социодинамика культуры. – М.: Прогресс, 1973. – 406 с.

6. Смелсер Н. Теории коллективного поведения. – М.: Наука, 1962. – 280 с.
7. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность: В 2 т.: Пер. с нем. – М.: Педагогика, 1986. – 408 с.
8. Berlyne D.E. Conflict, Arousal and Curiosity. – N.Y., 1960.

Spisok vykorystanykh dzherel

1. Abramova N.T. Mozaichnyi ob'ekt: poiski osnovaniy edinstva // Vopr. filosofii. – № 2. – 1986. – S. 102-112.
2. Vasilyuk F.E. Psihologiya perezhivaniya / analiz preodoleniya kriticheskikh situatsiy. – M.: Izd-vo MGU, 1984.
3. Grechanova V.A. Neopredelennost i protevorechivost v kontseptsii determinizma. – L.: Izd-vo LGU, 1990. – 132 s.
4. Zdravomyislov A.G. Sotsiologiya konflikta: Rossiya na putyah preodoleniya krizisa: Ucheb.posobie dlya studentov vysshih uchebnykh zavedeniy. – 2-e izd., dopolnennoe. – M.: Aspekt Press, 1995. – 317 s.
5. Mol A. Sotsiodinamika kulturyi. – M.: Progress, 1973. – 406 s.
6. Smelser N. Teorii kollektivnogo povedeniya. – M.: Nauka, 1962. – 280 s.
7. Hekhauzen H. Motivatsiya i deyatelnost: V 2 t.: Per. s nem. – M.: Pedagogika, 1986. – 408 s.
8. Berlyne D.E. Conflict, Arousal and Curiosity. – N.Y., 1960.

V.V. Turban. Family conflicts as an object of cognition in practical psychology. *The article describes the psychological nature of family conflicts; a conflict is shown as an exhaustive object of cognition, which cannot be understood absolutely comprehensively. Types and classification of such conflicts are determined, family conflict prevention and overcoming is proposed.*

A family conflict is examined as a psychological phenomenon that affects social, psychological and physical developmental aspects of all family members. Family conflicts are understood as a confrontation between family members through the collision of oppositely directed motives and attitudes. Family relationships are formed mostly based on the experience of parental families of each spouse and they are very rarely based on mature ideas and realistic desires of each partner. This is the reason for the majority of family conflicts. The more precisely the conflict essential elements are defined, the easier it is to find effective means to overcome them. Consistent, sound behaviour is aimed in most cases at overcoming of a conflict in general.

Also, the mosaic form of conflicts and ways to overcome it is discussed separately. The optimistic assessment of a mosaic conflict situation is based on its own positive components and personal behaviour with optimistic orientation. Therefore, in the event of a mosaic conflict, at a sudden turn of events, it is difficult to predict its outcome, as it is uncertain. The result of this conflict largely depends on a ratio of positive and negative assessments of the situation, a direction of deployment of this ratio that structures the conflict, etc.

Key word: *conflict, family conflict, types of conflicts, classification of conflicts, conflict prevention, conflict resolution, conflict mosaic.*

Отримано: 16.12.5015 p.